11–12 YOSHLI YOSH FUTBOLCHILARNING TAKTIK TAYYORGARLIGI

Abduqodirov Davron Solijon o‘g‘li
Farg‘ona davlat universiteti Sport faoliyati fakulteti
Sport o‘yinlari nazariyasi va uslubiyati kafedrasi o‘qituvchisi

Annotatsiya.
Mazkur maqolada 11–12 va 13–14 yoshli yosh futbolchilarning taktik tayyorgarligining nazariy hamda metodik asoslari ko‘rib chiqilgan. Tadqiqotning ilmiy yangiligi taktik fikrlashni shakllantirishning bosqichma-bosqich modelini yoshga oid, psixofiziologik va musobaqa omillarini hisobga olgan holda kengaytirilgan tarzda asoslab berilganligidadir. Ishning amaliy ahamiyati taklif etilgan metodikani bolalar va o‘smirlar sport maktablari hamda futbol akademiyalarining o‘quv-mashg‘ulot jarayoniga joriy etish imkoniyati bilan belgilanadi.
Kalit so‘zlar: *taktik tayyorgarlik, yosh futbolchilar, taktik fikrlash, futbol.*

KIRISH

Zamonaviy futbol o‘yin faoliyatining yuqori intensivligi, o‘yin fazalarining tez almashinuvi hamda sportchilar tayyorgarligining intellektual tarkibiy qismiga qo‘yilayotgan talablarning ortib borishi bilan tavsiflanadi. Bunday sharoitlarda taktik tayyorgarlik futbolchilarni ko‘p yillik tayyorlash tizimida muhim ahamiyat kasb etadi. Yosh sportchilarda o‘yin vaziyatlarini tahlil qilish va maqbul qarorlar qabul qilish qobiliyatini shakllantirish musobaqa faoliyatining muvaffaqiyatli kechishining zarur sharti hisoblanadi

Tadqiqotning dolzarbligi. Futbolchilarni tayyorlashga bag‘ishlangan ko‘plab ilmiy tadqiqotlar mavjud bo‘lishiga qaramay, yosh o‘yinchilarda taktik fikrlashni maqsadli shakllantirish muammosi yetarli darajada o‘rganilmagan. Ayniqsa, 11–12 va 13–14 yosh davrlarida o‘yin intellekti va musobaqa faoliyati tuzilmasini tushunish asoslari shakllanishi sababli bu masala alohida ahamiyatga ega.

Taktik tayyorgarlikning nazariy asoslari. Futbolda taktik tayyorgarlik sportchilarda turli o‘yin vaziyatlarida texnik harakatlardan oqilona foydalanish qobiliyatini shakllantirishga qaratilgan maqsadli pedagogik jarayon hisoblanadi. Taktik tayyorgarlik tuzilmasida individual, guruhli va jamoaviy taktik harakatlar ajratiladi. Ularning har biri bosqichma-bosqich o‘zlashtirish va muntazam takomillashtirishni talab qiladi.

11–12 yoshli futbolchilarning yosh xususiyatlari. Mazkur yosh davri koordinatsion qobiliyatlar, diqqat va ko‘rgazmali-obrazli tafakkurning jadal rivojlanishi bilan tavsiflanadi. Bu esa boshlang‘ich taktik tasavvurlarni shakllantirish, o‘yin faoliyati sharoitida eng sodda individual va guruhli hamkorliklarni o‘zlashtirish uchun qulay sharoit yaratadi.

13–14 yoshli futbolchilarning yosh xususiyatlari. O‘smirlik davri tahliliy qobiliyatlarning rivojlanishi, diqqat barqarorligining ortishi va o‘yin vaziyatlarini oldindan bashorat qilish imkoniyatlarining kengayishi bilan xarakterlanadi. Bu mashg‘ulot jarayoniga jamoaviy hamkorliklarni rivojlantirish va o‘yin modellarini tushunishga qaratilgan murakkabroq taktik topshiriqlarni kiritish imkonini beradi.

Tadqiqotning maqsadi va vazifalari. Ushbu tadqiqotning maqsadi 11–12 va 13–14 yoshli yosh futbolchilarning taktik tayyorgarligi mazmuni va usullarini ilmiy asoslashdan iborat.

Tadqiqot vazifalari: ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish;

- taktik tayyorgarlikning bosqichli metodikasini ishlab chiqish;
- ishlab chiqilgan metodikaning samaradorligini eksperimental tekshirish.

Tadqiqot metodlari. Tadqiqot davomida ilmiy-uslubiy adabiyotlarni tahlil qilish va umumlashtirish, pedagogik kuzatuv, pedagogik tajriba hamda matematik statistika usullaridan foydalanildi. Nazorat va tajriba guruhlari ko‘rsatkichlari o‘rtasidagi farqlarning ishonchliligini baholash uchun Styudentning t-mezoni qo‘llanildi; statistik ahamiyatlilik darajasi $p < 0,05$ deb qabul qilindi.

Pedagogik tajribani tashkil etish. Tajriba bolalar va o‘smirlar sport maktabi bazasida o‘tkazildi hamda yosh futbolchilardan iborat nazorat va tajriba guruhlarini qamrab oldi. Tajriba guruhida o‘yin mashqlari, musobaqa vaziyatlarini modellashtirish va taktik vazifalarni bosqichma-bosqich murakkablashtirishga asoslangan ishlab chiqilgan taktik tayyorgarlik metodikasi qo‘llanildi.

Tadqiqot natijalari va ularning muhokamasi. Eksperimental ma’lumotlar tahlili tajriba guruhidagi futbolchilarning taktik tayyorgarlik darajasi nazorat guruhiga nisbatan statistik jihatdan ishonchli ravishda oshganligini ko‘rsatdi ($p < 0,05$). Olingan natijalar yosh futbolchilarning taktik tayyorgarligida taklif etilgan bosqichli va o‘yin yondashuvining samaradorligini tasdiqlaydi

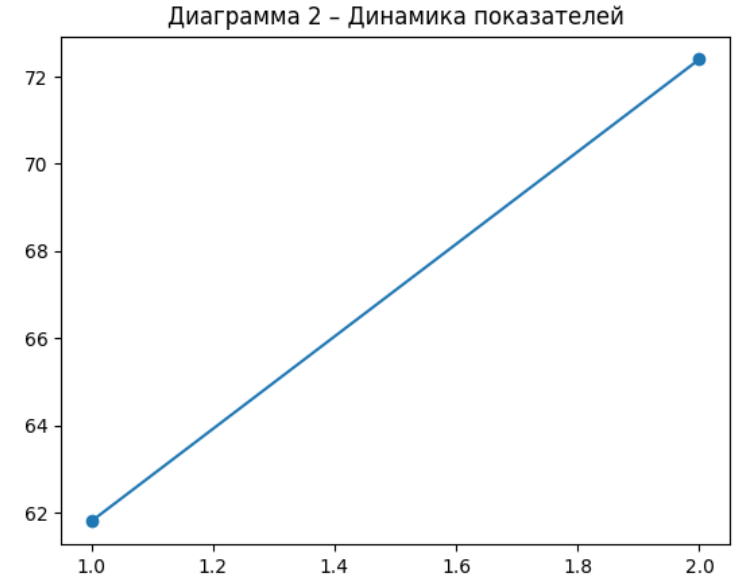
Amaliy ahamiyati. Ishlab chiqilgan metodika bolalar va o‘smirlar sport maktablari hamda futbol akademiyalarida yosh futbolchilarni tayyorlash amaliyotida qo‘llanilishi mumkin. Tadqiqot materiallarini murabbiylar va jismoniy tarbiya o‘qituvchilariga o‘quv-mashg‘ulot jarayonini rejalashtirishda tavsiya etish mumkin.

1-jadval

Yosh futbolchilarning taktik tayyorgarligi ko‘rsatkichlari

Guruh	**Tajribagacha**	**Tajribadan so‘ng**	**t**	**p**	**O‘sish (%)**
Nazorat guruhi	62,3	65,1	1,42	>0,05	4,5
Tajriba guruhi	61,8	72,4	3,87	<0,05	17,1

XULOSA

Yosh xususiyatlari va bosqichlilik tamoyillarini hisobga olgan holda tashkil etilgan taktik tayyorgarlik taktik fikrlashni shakllantirishga, musobaqa faoliyati samaradorligini oshirishga hamda yosh futbolchilarning keyingi sport mahoratini takomillashtirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishga xizmat qiladi

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Platonov V.N. Olimpiya sportida sportchilarni tayyorlash tizimi. Kiyev: Olimpiyskaya literatura, 2018.
2. Verxoshanskiy Yu.V. Sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi. Moskva: Fizkultura i sport, 2019.
3. Godik M.A. Futbol: nazariya va mashg‘ulot metodikasi. Moskva: Terra-Sport, 2020.
4. Kuznetsov A.A. Yosh futbolchilarni tayyorlash. Sankt-Peterburg: Lan, 2021.
5. Balsevich V.K. Inson ontokineziologiyasi. Moskva: Fizkultura i sport, 2017.
6. Nikitushkin V.G. Yoshlar sporti nazariyasi va amaliyoti. Moskva: Sovetskiy sport, 2018.
7. Reilly T. Science and Soccer. London: Routledge, 2020.

8. Williams A.M., Ford P.R. Expertise and Expert Performance in Sport. London: Routledge, 2019.
9. Bompa T. Periodization: Theory and Methodology of Training. Champaign: Human Kinetics, 2018.
10. Wein H. Developing Youth Football Players. Champaign: Human Kinetics, 2017.
11. Garganta J. Tactical Modelling in Soccer. Porto: FADEUP, 2018.
12. Davids K. va boshqalar. Dynamics of Skill Acquisition. Champaign: Human Kinetics, 2019.
13. Hughes M., Franks I. Analysis of Passing Sequences. Journal of Sports Sciences, 2018.
14. Sampaio J. Performance Indicators in Soccer. International Journal of Performance Analysis in Sport, 2019.
15. Carling C. Match Analysis in Football. London: Routledge, 2020.